

kárbunkulusok, smaragdok, rubintok és gyémántokkal adják meg a fényt. A fehér gyöngyöket hófehér keblekre, — kagylócsiga sirta. Csillogón pompázva, ragyogóan égve szorják a kincsek a tüzsugarakat, — méltóan a méltósághoz!

Egy régi magyar — ránk nézve, szinte — túlvilági fényesség volt az. Gyönyörűség volt érezni, jól esik tudni, hogy még megtudunk jelenni méltóan a multhoz és hogy azok a kincsek olyan főúri és előkelő osztály birtokában vannak, — a kik mindig tudnak a haza és a jótékonyság oltárain áldozni.

Hogy miként beszéltek a menyasszony kiadásán, a nászslakomán, — azt elmondja Szádeczky Lajos, a történetíró poéta, nálamnál szebben és jobban! Lebegjen még előttem a bájos menyasszonynak báró Bánffy Ilonának és a nászoló asszonyok, leányoknak andalgó járása, deli-deli tánca . . . Palotás zenéje itt zsong körülöttem. Könnyezve hallgatom három grátiának szelid, édes hangját: Pisztóry Irén, gróf Nemes Pólíka, báró Bornemisza Adél bucsuztatják a menyasszonyt. Könnyezve hallgatom, mert bucsúzom én is, — ki tudja mikor álmodhatunk be ilyen szépen a dicső multba?

A végjelenet előtt még egy mozzanatról kell megemlékezni. Gróf Bethlen Bálint „a mi asszonyaink“ nevében arany tollat a1 át Szádeczky Lajos doktornak. Nemes a megemlékezés is, — a köszönet is! Meghatóan zárja be az ünnepet a palotás; magyar ampire-be öltözött szép leányok és díszruhás ifjak lejtik.

Azután elszakad a hur a cigányok hegedűjén, a közönség közé jönnek a szereplők és utánnok hull a függöny!

Nagy volt az anyagi haszna az EMKE-nek, nagyobb kultur-történelmi jelentősége, — erkölcsi sikere. Megmutatta a vendégeknek: képviselőknek, festőknek, íróknak, a tudomány embereinek: Szalay Imrének, Radisics Jenőnek, dr. Szabó Sándornak stb.eknek és megmutatta mindnyájunknak, hogy lélekemelőleg:

Ilyen volt a magyar régi ünnepsége;
Igaz, szép és gazdlag, — mint a dicsősége!

Felszeghy Dezső.

Papavató ének a XVII. század első feléből.

Az Erdélyi Múzeum ez évi második füzetében dr. Török István egy, a XVII. század első feléből származó s a református papok föl-avatásakor énekelni szokott éneket tett közzé. Forrását az ev. ref. kollégium könyvtárában őrzött „*Canones ecclesiastici etc. Papae, 1625.*“ című kéziratban jelölte meg. A közzétett ének oly rossz és hézagos variánsa a papavató református éneknek, hogy ez alkalmából szükségesnek tartom a jobb szöveget bemutatni s magát a hozzáadott kommentárt egyben másban kiegészíteni. Mert nem szabad figyelmen kívül

hagyni, hogy irodalmi s egyháztörténeti szempontból egyaránt kívánatos az ilyen amúgy is ritka emlékeknek lehető jó szövegét ismerni.

Az ének maga a következő:

- Szent az Úristen és szent az ő neve,
Idvösséges szent igéje,
Szentséges minden ő szerzése,
Rettenetes ő törvénye.
5. Teljes hatalma mindenenken :
A mennyei seregeken,
Birodalma mind mennyen, földön
És az mélységes tengereken.
- Ennek házában kik szolgáltok,
10. Mint pálmafa virágoztok,
Ének szóval vígadóztok,
És szent nevét úgy áldjátok.
- Parancsolatját fogadjátok,
Félelemmel imádjátok,
15. Áldomása úgy száll reátok,
Ha tisztetekben eljárátok :
- Ha értelem nélkül szükkölködtök,
Azt az Úrtól ti kérjétek,
Kétség nélkül, azt elveszíték ;
20. Szent törvényét őrizzétek.
- Az Úr megáldjon titeket,
Igazgassa elméteket,
És bátorítsa szíveteket,
Büntől őrizzen titeket.
25. Nagy méltóság ez ám rajtatok,
Hogy Isten papjai vagytok.
Azért nékie áldoztatok,
Ötet naponként áldjátok.
- Uralkodik (ő) közöttötök,
30. Mert lakozik tibennetek,
Örvendőzzön hát ti szívetek,
Óh mennyei örökösök.
- Sionban vagyon ő lakása,
Óvé Sálemmek városa,
35. Mondásában nincs változása,
Népének erős paizsa.
- Parancsol az Jehova nektek :
Ez világra kimenjétek
És szent igéjét hirdessétek
40. Ű léssen végig veletek.
- Azért vegyétek áldomását :
Az Szent-lélek ajándékát,
Kível az ördögnek országát
Elrontsátok ő hatalmát.
45. Tiszta életben ti éljétek,
Egymást igen szeressétek,
Az hitben egyesedjétek,
Ezt hagyja az Úr tinéktek !
- Hangassággal azt kiáltásatok,
50. Az mit titkon hallottatok,
Mint az egen fényes csillagok,
Ez világon úgy járjatok.
- Az községnek széptükköri,
Ez világnak ő szavai,
55. Mert ti vagytok szövétneki,
Kikre szokott minden nézui.
- Isten lévén is tiveletek :
Nem árthat senki ti nektek ;
Józan életet kövessétek,
60. Hogy véteekben ne esetek.
- Szent Írásnak szent igazsága,
Menyországna drága kulca,
Kezeteknél van gazdagsága,
Minden jónak sáfársága.
65. Vigyázzatok hát sörénységgel,
Mert az ördög dühösséggel
Ólalkodik nagy mesterséggel
Utánnatok, nappal s éjjel.
- Prédikáljatok, fáradjatok,
70. Istenért munkálkodjatok,
Az szenthit mellett szenvedjétek,
Dicsőség leszen helyetek.
- Ez világnak gyakor szidalmát
Mevessétek káromlását,
75. Higyjük az Úrnak igazságát :
Megtapasztalj(uk) hatalmát.
- Restek a jóra ne legyetek,
Hivalkodástól fussatok,
Az szent Írást olvassátok,
80. Melyet tisztán kiadjatok.
- Hígység és boszonzkodás,
Távol járjon átkozódás,
Részegeskedés és tobzódás,
Távol legyen haragtartás.
85. Ne rágalmaz és fősvény se légy,
Szódba tökéletes de légy,
Uzsorás, lopó, gyilkos ne légy
Istennél te kedves légy.

90. Ti kevélyek is ne gyetek, le
Noha vagyon bölcsességtek.
Mert Isten leszen ellenségtek,
Ha alázatosak nem lesztek.
- Egyetemben ezt mondjuk azért:
Aldott az Úr jóvoltaért,
95. Kit minden retteg hatalmáért
Imád fölséges voltaért.
- Na Istennek szent, szép serege,
Kinek Szent-lélek vezére,
Indúlj föl már új dicséretre,
100. S mondjad: Áldott Úrnak neve.
- Dávidnak a ki megesküdtél
És vele minden jót tettél
Krisztusban minket is szerettél
És örökösöddé tettél:
105. Erősíts meg te sz [ent] lölköddel
Gazdagíts meg kegyelmeddel
Áldj meg jó, tiszta értelemmel,
Bátorsággal, szeretettel.
110. Nagy hatalom és nagy tisztesség
Néked adassék dicsőség!
Te vallásodban szép egyesség
Légyen köztünk nagy csöndesség!
115. Szent vagy Uram, szent az te neved,
Szentséges az te beszéded,
Te seregedet öregbítessd,
Velünk magad tiszteltessd.
- Amen.

Az ének voltaképen a ma is szokásos papavató beszéd tételeinek versekben foglalt parafrázisa. Hogy mily tisztesség jár a papi hivatással, de egyúttal, hogy milyen kötelességek teljesítésére s a maga példaadó életében az erkölcsi életnek s a hitbeli hűségnek, tisztaságnak és a tudományok művelésének milyen teljességére kell törekednie. A papi állás díszének, a lelki atyaság hivatásának s a lelkipásztorság nemes feladatainak dicsérete, melyet az író az egyházi ének-kincsnek, egy-egy himnusznak, kezdő soráival átszöve, mindenütt az isteni hatalomnak, jóságnak megáldó szellemével dicsért. A XVII. század elején már jobb verseket tudtak írni, s főként Balassa Bálint és Rimai János után legalább a külső formára nagyobb igényeink volnának s annál inkább, mert Sz. Molnár Albert zoltárai nyomán az egyházi költészet is nagyobb lendületet vett. Az ének szerzője azonban nem költői dicsőségre vágyott, hanem az egyházi élet egyik szükségletét kívánta kielégíteni. Ennek a czélnak a költemény teljesen megfelel s e formájában az irodalomtörténet figyelmét inkább vonhatja magára, mint ama variansa után, a melyet az *Erdélyi Múzeum* fentebb közölt. S ez ok elegendő arra, hogy újra való lenyomatását ne tartsuk fölöslegesnek.

Ez ének Tóth Ferencz Analectái között (Tom IV. in 4^o fol. 20^a — 21^a) a Magyar Nemzeti Múzeumban maradt meg s mellé Tóth Ferencznek ez a följegyzése: „Ez az ének 1612-esztendőből fogva 1629-ig készült, mert Pathai István ezekben az esztendőekben viselt superintendensséget vagy püspökséget a túl a dunai superintendenciában.“ A valóban a versfők: *Stephanus Pathai Superintendens* igazolják Tóth Ferencz állítását, a ki mint a túl a dunai superintendensok írójától várható, az időpontot is jól határozta meg. Ha a Török István közölte szöveg eredetiére a kézirat datálása (1625) alkalmazható, akkor az ének szerzése 1612—1625 közé esnék, a mi még jobban meghatározná a szerzetetés évét. Pathainak van egy másik éneke is: *Sok rendbeli próbák vannak rajtunk az*

életben, kezdő sorral, de ez sincs datálva. Az a körülmény, hogy ez az ének eddig csak az 1635-iki, lőcsei kiadású *Énekeskönyvben* tűnt elő, azt látszik mutatni, hogy a Dunántúlról Belényesre hívott szuperintendens, talán személyes összeköttetései révén vétethette föl a halála előtt két évvel megjelent gyűjteménybe ezt az énekét. Ez sem mutatja azonban az énekek szereztetése idejét, legföljebb azt, hogy Pathia szuperintendenssége alatt és után néha-néha még megírt egy-egy ének.

Az ének korának meghatározására az *ad notam* sem elegendő alap, mert az „Óh Izrael szerető népem“ kezdetű himnusz már a XVI. századi énekeskönyvekben rendre megvan. A legkorábbi a Huszár Gálé (1574), a két debreczeni énekes könyv, (1579. és 1590) közben Bornemisszánál (1583), s azután a bártfaiban (1593), s ettől kezdve az 1616-iki Gönczi-féléből végig énekeskönyveink nagy részében rendszerint benne van. Ez a nagyon kedvelt himnusz méltó *ad notámja* volt a papavató éneknek, mert a lutheránus atyafiak is énekeltek s fölverték gyűjteményeikbe. Talán épen ezen az okon szerepelt Pathai szemében is *ad notamként*, mert Pathai a XVII. század második tizedéből nagy buzgósággal dolgozott a testvér-egyházak egyesítésén, úgy, hogy dunántúli hívei szemében e buzgalma népszerűségének sokat is ártott. Ha ez így van, a minék 47 sora: *Az hitben egyesedjétek* s a 111-ik sora: *Té vallásodban szép egység legyen köztünk* mutatkozik korhatározónak, tehát arra az időre utal, a mikor Pathai 1625. előtt (Török István dátuma szerint) mint veszprémi pap (1613-tól) az unió érdekében buzgókodott.

Erdélyi Pál.

Új magyar könyvészeti munka.

Barcza Imre „*Bibliographia Hungarica 1886—1900.*“ című mű kiadását tervezi. Műve a Magyar Nemzeti Múzeum, Magyar Tudomány Akadémia, Budapesti Tudomány Egyetem, Kolozsvári Tudomány Egyetem és Erdélyi Múzeum, központi Statisztikai Hivatal, a magyar Országgyűlés képviselőháza, Országos Erdészeti Egyesület, Országos Gazdasági Egyesület s egyéb fővárosi és vidéki könyvtárakban található művek kritikai feldolgozása alapján készülvén, alaposság tekintetében egyike lesz a legmegbízhatóbb forrásmunkáinknak. A mű két részből fog állani, s füzetenként jelenik meg. Egy-egy két íves 128 hasábból álló füzet ára 1 korona 60 fillér. A teljes mű körülbelül 40 füzetben jelenik meg. Az I. rész betűrendben közölni fogja az összes hazai magyar irodalmi termékeket. A könyvpiacra nem került, egyházi, egyetemi, iskolai, megyei, községi, egyleti- és egyéb hivatalos nyomtatványok, iskolai értesítőkből megjelent értekezések, kivágások, önálló cím nélküli különnyomatok irodalmi termékeit. A II. rész tárgyak szerint közölni fogja az I. rész anyagát. Bevezető tanulmányt Dr. Ferenczi Zoltán, a budapesti tudomány egyetem könyvtárának igazgatója írja hozzá. A megrendelések szerző nevére (Budapest, Dorottya-u.) küldendők.